

China voor juridische beginners

JACQUES HERBOTS

‘Alleen Chinezen mogen pleiten in China. Belgische advocaten die Chinese confraters moeten instrueren, zullen iets van Chinees recht moeten kennen, anders zullen ze zich laten *‘rouler dans la farine’*. Aan het woord is Jacques Herbots, professor emeritus aan de KU Leuven, Chinakenner en auteur van een boek over Chinees contractenrecht. “Chinees recht is overigens niet eens exotisch. Voor het contractenrecht blijft Duitsland het grote voorbeeld.”

Annelien Keereman

Toen Jacques Herbots 18 was en een studie moest kiezen, wees niets erop dat hij ooit zo gepassioneerd zou raken door China, laat staan door Chinees contractenrecht. Niemand in de familie was jurist: zijn vader was keurslager, afkomstig van het toenmaals diep rurale Halle-Boeiehoven, zijn Waalse moeder dochter van een atheneum leraar uit Mons. Hij was de oudste van een kroostrijk gezin. ‘Ik deed mijn Grieks-Latijnse humaniora in het Xaveriuscollege in Borgerhout, waar ik in de klas zat met Walter Zinzen. We hadden eigenlijk allebei gedacht om witte pater in Afrika te worden. Achteraf besloot ik eerder militaire dokter te worden, want dan zouden mijn studies betaald worden door het leger. Maar mijn leraar in de retorica (laatste jaar van het middelbaar onderwijs, red.) zei dat ik te veel verbeelding had om dokter te worden. *Neem premier Paul van Zeeland als voorbeeld, zei hij, die heeft rechten gedaan.*’

‘Ik toog naar Leuven, en werd begeistert door de naar mijn gevoel magische, in de middeleeuwen gedompelde sfeer van de stad en de universiteit. De kandidaturen deed ik heel graag, de licenties vond ik saai. Maar omdat ik een beursstudent was, stond ik - net als mijn jaargenoot Wilfried Martens - onder hoge druk om het erg goed te doen. Na de heerlijke Leuvense tijd ben ik naar John Hopkins University in Bologna kunnen gaan, ook met een beurs. Nadien deed ik mijn legerdienst, zoals dat vroeger de regel was. Tijdens mijn collegejaren was ik KSA-er, en in die jeugdbeweging werd het als een opdracht beschouwd reserveofficier te worden, ten dienste van de soldaten. Ik opteerde voor de paracommando's. Ik ben mijn leven lang de opleidingen en oefeningen blijven volgen tot de graad van luitenant-kolonel. Mijn legerdienst heb ik echt met plezier gedaan.’

Na zijn legerdienst trekt hij naar Brussel om er stage te doen bij Georges Van Hecke, prof in Leuven en een groot advocaat. “Dat heb ik helaas maar één jaar kunnen doen, want als stagiair had ik geen inkomen. Ik kon naar Afrika vertrekken als assistent aan de rechtsfaculteit van de Lovanium universiteit in Kinshasa.” De KU Leuven had in Congo een prachtige universitaire campus opgericht, van hetzelfde niveau als in België. Het is ook daar dat ik zes jaar aan mijn aggregatieproefschrift voor het hoger onderwijs, zoals dat toen genoemd werd, gewerkt heb over Afrikaans gewoonrecht. Toen Mobutu de universiteit zairizeerde, ben ik benoemd in Leuven waar ik het vak bronnen van het recht mocht geven.’

‘Voor mij is onderwijs altijd de hoofdzaak geweest. Daarom ben ik geen advocaat geworden. De twee allebei goed doen is zeer moeilijk. Het kan wel natuurlijk, kijk maar naar Marc Eyskens of Koen Geens, maar het is zeer zwaar. Maar ik ben er wel van overtuigd dat je een voet in de praktijk moet hebben. Je opsluiten in een ivoren toren is niet goed, het recht leeft, en je kunt het alleen kennen als je weet hoe het wordt toegepast. Daarom ben ik tien jaar lang plaatsvervangend rechter in Leuven geweest, nadien plaatsvervangend raadsheer in Brussel. Ik werd aangesteld als assessor bij de afdeling wetgeving van de Raad van State. Ook in de kersvers opgerichte Hoge Raad voor de Justitie heb ik zitting genomen. In 2002 ben ik met emeritaat gegaan. Ik ben fier tot tweemaal toe tot decaan van de faculteit verkozen te zijn geweest.’

VOOR BOEVEN EN SCHOFTEN

Een van de vakken die hij doceerde, was rechtsvergelijking, maar dat leidt nog niet rechtstreeks tot zijn interesse in Chinees recht. Die basis werd gelegd in 1974, bij een bezoek van een maand met een twintigtal Belgische hoogleraren onder leiding van de charismatische prof. R. Dekkers aan het China van Mao. ‘We reisden rond met de bus, alles was natuurlijk door agenten van de geheime politie gecontroleerd. Maar de ontmoeting met dat land en dat volk heeft me geënthousiasmeerd en ik heb me toen wel voorgenomen om vroeg of laat Chinees te leren. Na mijn emeritaat heb ik acht jaar lang een avond per week Chinese les gevolgd in het Centrum voor levende talen.’

Laat Jacques Herbots vertellen over China, en je krijgt een hele les in Chinese geschiedenis. ‘Als je boeken leest geschreven door sinologen, beginnen ze altijd met Confucius: een filosoof uit de vijfde eeuw voor Christus, dus ongeveer uit dezelfde periode als Plato. De filosofie van Confucius was en blijft de staatsfilosofie van China, daarom moet je iets

van hem kennen om iets te begrijpen van China. Voor Confucius was het recht niet belangrijk. Opvoeding, daar draaide het voor hem om, ethiek, rites... Recht is voor de *hooligans, de boeven en de schoften*.'

'In alle Chinese dynastieën waren er schitterende codes, maar die bevatten alleen strafrecht - met strenge straffen - en administratief recht. Voor het keizerlijk China verwesterde werd het privaatrecht slechts geregeld door het plaatselijk gewoonterecht, en door de lokale reglementen van de gilden van handelaars en ambachtslui. Het familierecht was clanrecht, in een oerarchaïsche patriarchale samenleving. Dat is pas geëindigd met de komst van Mao: toen kwam in 1950 de eerste huwelijkswet er.

Voor het contractenrecht is Duitsland, in navolging van Japan, het grote voorbeeld. Japan had zich namelijk, na de opening van het land bij de oprichting van de nieuwe Meiji dynastie, op het Duitse recht gebaseerd. Eerst had men aan het Franse recht gedacht, maar de Fransen hadden in 1870 de oorlog tegen Duitsland verloren en Duitsland was de sterkere natie. Bovendien was het Duitse recht moderner: het Duitse burgerlijk wetboek was van 1900, de Franse Code Napoleon van 1804. Vergeet ook niet dat Duitsland een industriële grootmacht was.

Op het einde van de negentiende eeuw – de eeuw der vernedering – zag de regering in dat de enige manier om het imperialistische Westen bij te benen er precies in bestond te verwesteren. Zo werd ook een commissie opgericht om nieuwe wetboeken te redigeren. In 1911 brak de revolutie los: gedaan met het keizerrijk. In 1930 voerde Chiang Kai Shek, onder de nationalistische regering van de Kuo Min Tang, het eerste burgerlijk wetboek in, dat Mao in 1950 samen met de hele bestaande wetgeving afschafte. Van 1949, het jaar waarin na de burgeroorlog de Volksrepubliek werd uitgeroepen, tot aan de dood van Mao in 1976 was er geen recht.

“De culturele revolutie maakte komaf met alle cultuur. Mao hitte de studenten op om zich te verzetten tegen het establishment, er heerste echt terreur; kinderen verklikten hun ouders. Confucius werd verketterd, zijn leer mocht niet meer onderwezen worden. Proffen, juristen, kunstenaars, kortom de intelligentsia: in de gevangenis of dood. Het was afschuwelijk. Een van de eersten die dat aan het licht bracht was een Belg: Simon Leys, de nom-de-plume van Pierre Ryckmans, met zijn boek ‘De nieuwe kleren van de keizer’. Er is een hele generatie Chinezen opgegroeid zonder de eeuwenoude tradities te kennen. En je merkt dat: Chinezen zijn vaak heel boers. Veel van de beleefdheidsnormen werden door de culturele revolutie als bourgeois aanzien en waren dus uit den boze.

Toen greep na de dood van de grote roerganger en het proces van de bende van vier, Deng Xiaoping de macht. Die had in Parijs gestudeerd, maar was tijdens de culturele revolutie tussen 1966 en 1976 door Mao verbannen naar het platteland. Deng Xiaoping heeft het land opengesteld en een stortvloed aan nieuwe wetten werden uitgevaardigd.'

Nu is China de tweede economische grootmacht ter wereld, maar tijdens mijn verblijf ginds in 1974 reed er geen enkele auto op straat op een paar limousines van partijbonzen na. Ik ben in de jaren '90 teruggegaan en ik herkende het land niet meer. Zes maanden later moest ik er voor de universiteit opnieuw zijn, en het was opnieuw heel erg veranderd! Een nieuwe wereld verrees echt voor je ogen. Op dertig jaar tijd is het land totaal veranderd. In één generatie is er een middenklasse ontstaan..'

DE NIEUWE ZIJDERROUTE

De droom van Xi Jinping, de secretaris-generaal van de C.C.P., met name socialisme met Chinese kenmerken, impliceert een sterke positie in de internationale politiek en op de wereldmarkt. 'Het *Belt and Road initiative* is een soort van Marshallplan om de oude zijderoute te moderniseren: Chinezen bouwen bruggen, infrastructuur, en leggen wegen aan in strategische delen van Europa, Azië en zelfs Afrika. *Maar there's no such thing as a free lunch*: de Chinezen willen natuurlijk zelf ook verkopen, hun positie in de internationale handel verzekeren en verbeteren. Kijk naar de recente Chinese investeringen in Luik en Charleroi, of in Louvain-la-Neuve. Ze passen in het grootse plan van Xi Jinping. Ik vind dat onze juristen wakker geschud moeten worden en zich moeten voorbereiden om met Chinese collega's te confereren - in het Engels waarschijnlijk, de *lingua franca*. Daartoe moeten ze de juridische achtergrond van de gesprekspartner kennen. Dat onderstreept ook minister van Justitie Koen Geens in zijn voorwoord, evenals de afgevaardigde beheerder van de Chinese Internationale Kamer van Koophandel in Brussel.' Het boek dat ik nu geschreven heb, is het resultaat van colleges die ik na mijn emeritaat gegeven heb. Het wil voor Westerse juristen die niets van China weten een inleiding geven tot het contractenrecht van de Volksrepubliek China. Mijn boek richt zich ook op bedrijfsleiders, die bijvoorbeeld ingenieur zijn, en is dus geschreven in een niet al te technisch jargon.'

Prof. Herbots laat er om te eindigen geen twijfel over bestaan. Hij is een bewonderaar van het Midden Rijk, maar is er niet blind voor dat het om een autoritaire Staat gaat, waar de Communistische Partij almachtig is. Toen Xi Jinping in 2012 aan de macht kwam, dacht men dat de discussies over 'constitutionalisme' in de rechtsfaculteiten een voorzichtige doorbraak zouden kennen. Die zijn helaas echter sinds het jongste Partijcongres verstomd. Een triestige noot om te eindigen. Een Chinese collega bij een prestigieuze Chinese universiteit is katholiek. Hij heeft in Duitsland gestudeerd. In het begin dat ik hem kende, zei hij geen hinder te ondervinden van zijn geloof in zijn carrière, in China. Acht jaar later was hij al wat terughoudender in zijn antwoord, en op mijn laatste mails heb ik geen antwoord meer gekregen. Het zou me niet verbazen als hij -- (*maakt fwiet-geluid*).'

Jacques Herbots, *Contracts in the People's Republic of China*, Die Keure, Brugge, 2018, 240p.

Onze juristen moeten wakker geschud worden en zich voorbereiden

om in handelsbesprekingen met Chinese collega's te kunnen confereren.

NAAM:

Jacques HERBOTS

°1937

LOOPBAAN:

- Doctor in de rechten
- Reserveofficier in het leger
- Hoogleraar KU Leuven
- Decaan van de rechtsfaculteit, KU Leuven
- Plaatsvervangend rechter
- Plaatsvervangend raadsheer
- Assessor afdeling wetgeving, Raad van State
- Lid van de Hoge Raad voor de Justitie
- Arbitrator CEPANI (Brussel) en CIETAC (Beijing)